

Němci v Polsku

Vojtěch Havlis, Edita Hrnčířová, Jana Jindřichová, Martin Zimmer. Hospodářská a kulturní studia (HKS), 2013.

1. Německá vlajka ¹⁾

2. Polská vlajka ²⁾

Úvod

Německá menšina v Polsku je českou literaturou a médií poměrně často probírána, jedná-li se o historii. O současných polských Němcích je však známo jen málo, v obecném povědomí končí německá minorita odsunem ze „znovuzískaných území“. Přesto u nás téměř neznámí polští Němci patří k národnostním skupinám vytvářejícím v dobrém i zlém současný obraz střední Evropy. Znalost problematiky této národnostní menšiny je důležitá i z hlediska českých zemí, a to ze dvou důvodů. Především je dnes německá minorita usazená zejména na Wroclawsku a Opolsku, což jsou území, která až do 18. století náležela k našemu území. Dějiny zdejších Němců jsou proto do jisté míry i dějinami Čechů. Dále může být pro českou realitu přínosné studovat důvody bezproblémového soužití Poláků a jejich Němců v souvislosti s nevyjasněným vztahem a neustálými spory mezi Českou republikou s organizacemi odsunutých českých Němců.

Ostatně důležitým příspěvkem k poznání polsko-německých vztahů, včetně dějin německé minority, je česko-polská Kladská komise. Jde o orgán Královéhradecké a Wroclawské univerzity zajišťující výzkum dosud opomíjených dějin kladského výběžku, českého území zabraného v 18. století Němci a v roce 1945 Poláky.

Právě německé menšině v Polsku se věnuje tato práce. Teoretická část práce popisuje historii německé menšiny na území Polska od raného středověku do konce 20. století. Dále se zabývá současným postavením této menšiny v polské společnosti, zejména v kulturní a politické oblasti. Druhá, praktická část práce, je věnována výzkumu, jehož cílem je získat odpovědi na otázky, jak žije německá menšina v Polsku a jak pohlíží tato menšina na samotné Poláky (pohled minority na majoritu) a jak naopak pohlíží Poláci na příslušníky německé menšiny žijící v Polsku (pohled majority na minoritu). Celkový obraz pak dotváří pohled z vnějšku, pohled Němce žijícího v Německu (externí pohled).

Cíl

Cílem práce je podat stručnou, ale přehlednou charakteristiku německé minority v Polsku jak z hlediska historie, tak především současnosti. Práce podá analýzu současného postavení Němců v Polsku po stránce kulturní i politické a také jejich vztahů s polskou majoritou i krajany v Německu.

Pokusí se určit, zda a jakými rozdíly se polští Němci vyznačují ve srovnání s většinovými obyvateli Polska i vlastního Německa. Jedním z cílů je podat „univerzální“ obraz na danou minoritu po překrytí třech pohledů.

Pro tuto práci byla zvolena výzkumná otázka, která zní:

Jaké jsou rozdíly mezi německou minoritou žijící v Polsku a polskou majoritou?

Na tyto rozdíly bude poukázáno pomocí 3 pohledů na minoritu Němců žijících v Polsku:

Jaký je pohled Němců žijících v Polsku na Poláky?

Jaký je pohled Poláků žijících v Polsku na německou menšinu?

Jaký je pohled Němců žijících v Německu na německou menšinu žijící v Polsku?

Metodologie

Teoretická část je založena na sekundárním sběru dat, kde je použita metoda studia dokumentů. Primární zdroje jsou základem pro praktickou část práce. V této části jsou použity kvalitativní výzkumné metody a jako technika sběru dat semistandardizovaný rozhovor. Data byla čerpána z odborné literatury, internetových zdrojů v anglickém a českém jazyce.

Vlastní výzkum pak vychází z rozhovorů s respondenty. Snažili jsme se najít vhodné respondenty tak, abychom z jejich odpovědí dovedli složit univerzální pohled na německou menšinu žijící v Polsku. Naším cílem bylo najít Němce žijícího v Polsku, rodilého občana Polska a německého občana pocházejícího z Německa. Respondenty jsme nejprve hledali prostřednictvím internetového portálu couchsurfing. Zde se nám však nepodařilo nikoho zkontaktovat.

Kontakt na prvního respondenta, rodilého Němce, který se přistěhoval do Polska za zaměstnáním, nám byl zprostředkován prostřednictvím Katedry germanistiky PF JU v Českých Budějovicích. Rozhovor se uskutečnil prostřednictvím internetového kontaktu Skype v anglickém jazyce. Rozhovor s tímto respondentem byl velmi příjemný a dokonce nám doporučil dalšího účastníka našeho výzkumu, Poláka studujícího v Polsku, a to studenta Wroclawské univerzity z města Mirków. Rovněž s tímto respondentem byl veden rozhovor přes Skype v anglickém jazyce.

Na základě shromážděných dat o historii německé menšiny v Polsku a historických událostí po roce 1945 jsme pak hledání dalšího respondenta cíleně zaměřili na Němce uprchlé na západ po druhé světové válce. Přes kolegu z práce matky Martina Zimmera, který se podílel na zpracování této semestrální práce, jsme dostali kontakt na Němce žijícího ve Weidenu, jehož rodina emigrovala z Polska do Německa. Tento respondent nám pak odpovídal nejen na otázky týkající se jeho pohledu na současnou německou menšinu žijící v Polsku, ale nebránil se nám podhalit své vzpomínky na odchod jeho rodiny z Polska. Tím se nám současný pohled propojil i s bolestnou minulostí. Tím, že jsme naše respondenty získali na doporučení, jsme se z jejich strany setkali pouze se vstřícným postojem a byly nám zodpovězeny i otázky nad rámec našeho výzkumu.

Použité metody a techniky sběru dat:

1. Metoda studia dokumentů
2. Semistandardizovaný rozhovor

Metoda studia dokumentů

Metoda studia dokumentů byla použita hlavně pro teoretickou část práce. Studium dokumentů, ať už v knižní podobě, nebo na internetu, patří mezi neinvazivní (neobtěžující) techniky sběru dat. Jejím úkolem je uvedení výzkumníka do daného tématu a seznámit ho s nezbytnými informacemi, které pak následně zpracovává, ověřuje či rozšiřuje.³⁾

K proniknutí do tématu byla zvolena kniha „*Etnické menšiny ve střední Evropě*“ od Ivana Gabala⁴⁾, která pojednává o utváření postavení etnických minorit ve střední Evropě. Dále byl použit dokument dostupný na internetu - „*Report to the Secretary General of the Council of Europe on the realisation by the Republic of Poland of the provisions of the framework convention of the Council of Europe for the protection of national minorities*“ od Rady Evropy⁵⁾, ve kterém jsou vymezeny základní informace o Němcích žijících v Polsku. Touto metodou lze získat pouze informace, které nejsou z „první ruky“, tyto informace jsou již zpracovány někým jiným. Hlavním problémem, se kterým jsme se potýkaly, byla nedostupnost odborné literatury k tématu.

Semistandardizovaný rozhovor

K semistandardizovanému rozhovoru je zapotřebí mít předem připravené otázky. Nutná je jasná a přesná formulace otázek, které jsou následně pokládány respondentům ve stejném pořadí. Dle odpovědí na základní otázky se kladou ještě doplňující otázky, kde má respondent prostor k rozvíjení svých odpovědí. Hlavní výhodou tohoto rozhovoru je možnost přizpůsobení otázek dané situaci. Nevýhodou rozhovoru je jeho časová náročnost.⁶⁾

Přes důkladné prostudování knih, je třeba podotknout, že řada důležitých poznatků byla získána z primárních zdrojů, což byly rozhovory se zástupcem Němců žijících v Polsku, Polákem v Polsku a externí pohled na německou menšinu žijící v Polsku. Výzkum byl veden přes internet, pomocí programu Skype.

Informace, které byly od respondentů získány, budou zahrnuty spíše v praktické části.

Seznam respondentů

1. respondent A.F. - pohled Němce žijícího v Polsku (pohled minority na majoritu), německá národnost, 40 let, anglicky veden rozhovor přes email a skype, vystudoval v Drážďanech pedagogiku, nyní učí ve Wroclawi na Fakultě historických a pedagogických věd
2. respondent Zbigniew S. - pohled Poláka žijícího v Polsku (pohled majority na minoritu) polská národnost, 24 let, anglicky veden rozhovor přes skype, student ekonomie na Wroclawské univerzitě
3. respondent Franz Kopp - pohled Němce žijícího v Německu (externí pohled) německá národnost, 78 let, anglicky veden rozhovor přes skype, vlastní továrnu na výrobu textilu

Literární rešerše

Etnickými minoritami se zabývá mnoho autorů, jedním z nejvýznamnějších je Ivan Gabal, který ve svém díle *Etnické menšiny ve střední Evropě*⁷⁾ zabývá postavením Němců žijících v Polsku. Zejména se zaměřuje na legislativní podmínky, za kterých tito Němci v Polsku žijí.

Z textu vyplývá, že národnostní menšiny byly před rokem 1989 přehlíženy. Po volbách se mnohé změnilo, zejména zavedení několika státních institucí zabývajících se národnostními menšinami. Nyní patří německá menšina k nejlépe organizovaným v Polsku a má své zastoupení v parlamentu. V Polsku se objevovaly problémy související s přechodem k demokracii. Mnoho emigrantů, jenž opustili Polsko v 60. - 80. letech 20. století, bylo motivováno k odchodu pocitem odlišnosti a také

ekonomickými důvody. Jednalo se zejména o obyvatele německého původu, kteří, i přes to, že bylo snadnější se vystěhovat do NDR, zvolili SRN.

V roce 1991 probíhal sociologický výzkum na obou stranách hranic. Ze strany Poláků, vyšli Němci lépe než Židé. Naopak Němci se na Poláky dívají kritičtěji.

Byly provedeny i výzkumy, které měly ukázat, jaká národnost je Polákům nejmilejší a naopak nejméně oblíbená. Tyto výsledky získala J. Polakowská-Kujawá na konci roku 1990. ⁸⁾

Podobné výsledky byly získány i v roce 1991. Výraznější změna nastala v roce 1993, kdy se projevil pokles sympatií k Američanům. Se svou silnou tendencí k potlačování rozdílů, nejsou Poláci lidmi, kteří by příliš respektovali odlišné kultury. Spíše se snaží podporovat cizince, kteří se přizpůsobí jak kulturně, tak národnostně. Národnost je pro ně silným měřítkem. V Polsku žije mnoho lidí na vesnici a to má za následek jen pozvolnou změnu postojů. K tomu ještě přispívá malý vnitřní pohyb, který je příčinou tradičního pohledu na cizince. Avšak Němci v Polsku jsou dostatečně početní, soudružní a i dobře finančně motivovaní. Tím vznikají podmínky pro udržení si identity. ⁹⁾

Matthew Day ¹⁰⁾ se v britském deníku *The Telegraph* ¹¹⁾ zmiňuje, že v současné době Němci přicházejí do Polska z důvodů hledání práce. V německém okrese Uecker Randow ležícím blízko polského Štětína je nezaměstnanost téměř dvacetiprocentní. To je hlavní důvod současné migrace Němců do Polska. V Zápodopomořanském vojvodství oficiálně pracuje 2 500 Němců. Avšak to jsou čísla oficiální, která se mnohdy od neoficiálních velmi liší. Nejvíce Němců pracuje v polských call centrech, nebo třeba ve stavebnictví, kde jich je ale hodně nelegálně zaměstnaných. Pracovníci v Polsku mají plat o třetinu menší, než by měli v Německu, ale zato mají práci jistou. Dříve platilo, že Poláci dojížděli za prací ve stavebnictví a zemědělství do Německa, dnes je to naopak. Ekonomika v Polsku je na poměrně vysoké úrovni v porovnání s jinými zeměmi Evropské Unie. A to také přispívá k přílivu migrantů do Polska

Informace o postavení německé minority v různých obdobích polských dějin nalezneme v mnoha odborných pojednáních. Je možné vyzdvihnout práce britského historika Normana Daviese, zejména jeho *Mikrokosmos* ¹²⁾, který je detailní studií dějin města Vratislavi (Breslau, Wrocław), ležícího na rozhraní české, německé a polské národnosti. Pro téma této seminární práce jsou významná mnohá přímá svědectví týkající se výměny obyvatel města po roce 1945, která lze zobecnit pro celé území zabrané Polskem po válce. Charakter knihy je však poněkud ovlivněn Daviesovým silným politickým konzervatismem. Totéž lze říci o jeho knize *Polsko - Dějiny národa ve středu Evropy* ¹³⁾. Věnuje se podrobně novověkým dějinám země a sleduje působení jevů ze starších polských dějin na jejich poválečný a moderní průběh. Daviesovy knihy jsou přínosné i proto, že autor jako občan Velké Británie pohlíží na dějiny střední Evropy z odstupu a nadhledu, což u novějších dějin bývá jinak problém. V této souvislosti je zajímavé porovnat líčení odsunu Němců v Daviesově *Mikrokosmu* ¹⁴⁾ a Gawryszewského *Ludnosczi* ¹⁵⁾. Polský autor je, co do možností německých obyvatel zůstat, mnohem optimističtější než britský konzervativní historik. Zmíněná polská kniha také poskytuje náhled na dějiny německé menšiny z polského hlediska. Existuje také mnoho přehledných prací encyklopedického charakteru, z nichž vynikají *Dějiny Polska* v datech od Miloše Řezníka ¹⁶⁾. Jsou velmi podrobné, týkají se nejen politických, ale i kulturních dějin. Autor je dovedl až do roku 2010. Navíc je zde uvedeno srovnání vybraných toponym majících polskou, německou a českou variantu (což v rozsáhlejší formě lze nalézt i v Daviesově *Mikrokosmu*).

Teoretická část

Teoretická část se zabývá jak dějinami německé menšiny v Polsku, tak dnešním životem Němců v Polsku. Věnuje se také charakteristice německé menšiny, co se týče náboženství, školství a kuchyně.

Vzhledem k tomu, že Němci žijící v Polsku se sdružují v poměrně mnoha organizacích, popisuje teoretická část i tyto organizace.

Dějiny německé minority v Polsku

V části, která se zabývá dějinami Němců v Polsku, jsou popsány nejvýznamnější události, které ovlivnili postavení Němců v Polsku a jejich vzájemný vztah s Poláky.

V raném středověku bylo území současného Polska osídleno Slovy a zasahovalo až daleko na Západ do dnešního Německa. Od desátého století začal germánský tlak na Východ, známý Drang nach Osten, na který se budou odvolávat nacionalisté a nacisté ještě ve 20. století. Svatá říše římská, ve kterou se transformovaly předchozí germánské státní útvary, ovládla Slovy žijící v rozdrobenosti kmenové společnosti. Expanze byla zastavena až setkáním s kmeny sjednocenými knížaty Polanů s centrem kolem města Hnězdna. Německá expanze se tomuto nejranějšímu Polsku vyhnula a postupovala dále na východ pásem podél břehů Baltu, kam polská moc nesahala. Němců se tehdy v Polsku vyskytovalo jen málo, šlo hlavně o dočasný pobyt kupců a misionářů. Z politických a obranných důvodů ovšem byli křesťanští kněží zváni z velké části z jihu především z Čech, a byly také navazovány styky přímo s papežskou kurií. Tím byl císař takticky obejit.¹⁷⁾

Ve 12. a 13. století je Polsko rozvráceno dynastickými boji. Západní a jižní části státu jsou zabrány Říší a Českým královstvím. K Polsku se částečně vrátí jako zcela germanizované až po roce 1945. Po obnovení polské moci se centrum přesouvá do východnějšího Krakova a Polsko expanduje na východ, proti drobným státům vzniklým rozpadem dávné Kyjevské Rusi. Král Kazimír Veliký a další panovníci 14. století zakládali nová města i vesnice, která byla osídlována kolonisty z relativně přelidněných německých zemí. Šlo zejména o města v Podolí či Volyni. Kolonisté se tak dostali daleko mimo souvislé germánské osídlení a navíc v době jednoho z vrcholů polské moci. To vedlo k postupnému populštění části těchto kolonistů. (Výjimkou z této charakteristiky byli selští kolonisté usazení v Pomořansku a Slezsku, kteří přispěli k postupné germanizaci těchto území). Navíc se v nově získaných východních oblastech stali pouze jedněmi z mnoha národností.¹⁸⁾

Pokud se, například ve Lvově, němečtí měšťané řídili magdeburským právem, zdejší Židé, Rusíni, Tataři nebo Arméni z něho byli vyňati a bylo jim umožněno řídit se vlastními právními normami.¹⁹⁾

Východní orientaci polského státu potvrdilo spojení s velkoknížectvím litevským (od roku 1387, definitivně 1569) a zároveň ukončení dlouholetých válek proti Řádu německých rytířů (v polovině 15. století). Německou přítomnost v zemi navyšovalo v těchto dobách jen přijímání německých protestantů prchajících před náboženským pronásledováním²⁰⁾, či využívání německých žoldnéřů v bojích s Rusy, Turky, Tataři a Švédy.

Polsko-litevský stát, který do té doby existoval, v 17. století mocensky upadal, a na konci 18. století zanikl zcela. Jeho území byla rozdělena mezi sousední mocnosti, Rakousko, Rusko a Prusko. V Prusku a Rakousku docházelo ke germanizaci, zvláště pak v prvním z obou zmiňovaných států. Ta zesílila po polovině 19. století s růstem německého nacionalismu a militarismu. Mnohem méně ohrožovali polskou etnicitu Němci v rakouském záboru, jak vyplývá už z multietnického charakteru habsburské říše. Právě rakouský zábor se nakonec stal místem, kde se zformovala moderní polská politika. Velký vliv na poměr mezi Poláky a Němci v pruském, ale i rakouském záboru měla i emigrace, zvláště ta ekonomická. Docházelo k ní v několika vlnách zvláště v druhé polovině 19. století. Přinesla odliv slovanského obyvatelstva z těchto regionů, kde byli rolníci dříve osobně osvobozeni než v záboru ruském a mohli se tudíž snáze vystěhovat. Podle odhadů opustilo území Polska v letech 1870 až 1914 3,6 milionu lidí, z tohoto množství 31 % připadlo na rakouskou Halič, 33 % na pruský zábor a 36 % na

ruskou část Polska, která však byla co do území daleko nejrozsáhlejší²¹⁾. Nešlo samozřejmě pouze o etnické Poláky, haličští vystěhovalci byli jistě zčásti i Ukrajinci, mnoho národů žilo také v ruském záboru. Naopak v Prusku žili mimo Němců převážně jen Poláci a emigrace tedy zdejší polskou entitu, nejvíce ze všech tří záborů ohroženou germanizací, velmi silně ohrozila. Ve třináctém století byla oblast Pruska dobyta řádem Německých rytířů. Protože Prusko zabíralo velké území dnešního Polska je zřejmé, že velký počet Němců (tehdy Rusů) zůstal na tomto území. Můžeme tedy soudit, že z této doby pocházejí první předci současné německé menšiny v Polsku.²²⁾

Další historickou událostí, vztahující se k původu německé menšiny na území Polska, byla 1. světová válka. Právě Němci dokázali získat znovu velkou část „polského“ území, které v té době patřilo Rusku. Během 1. světové války přišli na polské území s německou armádou němečtí vojáci, z nichž část se zde usadila. Po prohrané válce se však většina těchto Němců musí vrátit zpět do své vlasti, protože Poláci konstitovali autonomní Polské království.²³⁾

Za jeden z hlavních důvodů existence německé menšiny v Polsku je možno považovat 2. světovou válku. Invaze do Polska, kterou Němci nazvali operace Fall Weis a která trvala od 1. září 1939 do 8. října téhož roku, odstartovala 2. světovou válku v Evropě.²⁴⁾

Příčina konfliktu byla jednak ta, že Němci se do té doby nedokázali smířit se svými územními ztrátami z 1. světové války a dále také Hitlerova posedlost obnovit původní velikost Pruské říše, která zahrnovala právě část polského území, které oddělovalo Německo od Východního Pruska. Dalším důvodem byla německá menšina, která zde byla právě od dob Pruské říše a rozšířila se za 1. světové války.²⁵⁾

Další částí německého plánu bylo vysídlení poměrně velké části polského obyvatelstva (700 tisíc Poláků) směrem na východ. Němci spáchali mnoho válečných zločinů v Polsku, právě Polsko utrpělo asi největší ztráty právě díky vyvražďování židovské populace atd.²⁶⁾

V roce 1946 došlo v celé střední Evropě k masivnímu odsunu Němců zpět do Německa. V Polsku došlo k odsunu celkem 7 milionů Němců, z toho 2 miliony z území Východního Pruska, které si po válce rozdělili Polsko a Sovětský svaz. Další 2 miliony byly odsunuty z východního Pomořanska a Braniborska. Ale i po takto rozsáhlých odsunech zůstala v Polsku řada Němců, kteří si změnila svá německá jména na polská (což se dělo i v tehdejší Československu). Díky tomu mají někteří Poláci německé předky. Mnoho se jich však k této menšině nehlásí nebo o svém německém původu vůbec neví.²⁷⁾

Německá menšina v moderních dějinách Polska

Na konci první světové války byla obnovena Polská republika. Bývá označována jako „druhá“, po historické Rzeczpospolité. Zahraniční politika Polska ve dvacátých letech je charakteristická expanzí všemi směry, zejména však na východ. Poláci do značné míry obnovili svoji historickou nadvládu nad Ukrajinou a Běloruskem. Zdejší německé obyvatelstvo ve městech jako byl Lvov, z velké části polskou expanzi přivítalo jako - v kontextu všeobecné občanské války ve východní Evropě - menší zlo. Územní rozšíření na západ bylo složitější. Poláci v oblasti Velkopolska a Slezska už byli z velké části poněmčeni, nebo nechtěli relativní jistoty, byť i poraženého Německa, vyměnit za teprve vznikající nový stát. V Poznani, Hnězdně a jinde propukala povstání polských radikálů, která zase vyvolávala násilí německých militantů proti slovanskému obyvatelstvu. Tam, kde bylo obyvatelstvu dáno alespoň částečně možnost vyjádřit se, učinili tak většinou pro Německo²⁸⁾. Podstatná část někdejšího pruského záboru a také někdejší polská území odtržená od jádra státu už ve středověku tak zůstala v Německu. Vzájemné územní nároky a krev prolitá v bojích ze začátku dvacátých let tak znamenala

vztahy obou národností.

Můžeme tedy říci, že většina Němců v Polsku druhé republiky žila ve městech a v porovnání s jinými minoritami mnohonárodnostního státu nebyla příliš významná. Vzhledem k vzájemnému násilí během formování Polska a vzhledem k sousedství agresivní Německé říše však pro polský stát představovali potencionální problém.

Kvůli roztroušenosti a relativní nepočetnosti polských Němců nemohli nacisté využít proti Varšavě stejný postup, kterým zlikvidovali Prahu. Tam, kde proti ČSR použil Hitler německou minoritu, použil proti Polsku problém komplikované suverenity města Gdaňsku. Cesty obou národů se rozešly za druhé světové války. Úplné vyhlazení Poláků jako národa bylo jedním z cílů hitlerovců a na dobytém polském území jej také usilovně uskutečňovali. Když byla východní německá území po válce přičtena Polsku, byli odtud Němci téměř kompletně odsunuti.

Likvidace německé menšiny v Polsku po roce 1945 měla tyto specifické rysy:

1. Z území předválečného Polska odešli němečtí obyvatelé většinou sami ještě v posledních dvou letech války ve strachu před vítězí Rudou armádou. Částečně jejich evakuaci zajišťovali i říšské úřady.²⁹⁾
2. Území přičtená Polsku, tzv. „znovuzískaná území“ patřila Polákům v raném středověku. Jejich obyvatelstvo bylo za uplynulá století prakticky zcela germanizováno. Nedošlo tedy k odsunu minority z území státu, proti němuž tato minorita vystoupila, ale občanů státu z území, které bylo od tohoto státu odtrženo ve válce.
3. Do nově získaných území byli přesunuti Poláci, ale též Ukrajinci, Goralé³⁰⁾ a další národy z východních oblastí zabraných Sovětským svazem. S novým domovem necítili žádnou sounáležitost a považovali se zde za vyhnance. Veškeré kulturní a historické památky byly německé (respektive české), což, spolu s právním neukotvením polského záboru, připomínalo osídlencům nestálost jejich situace. Mezinárodními smlouvami byla polská držba východoněmeckých území potvrzena až roku 1970.³¹⁾ Úplná polonizace nově získaných krajů tak byla jediným argumentem potvrzujícím jejich přináležitost obnovenému Polsku. Likvidace německé minority z těchto důvodů proběhla důsledněji než například v sousedním Československu.
4. Státní ideologie odsuzovala mnohonárodnostní polský stát v jeho meziválečné i historické podobě a vyzdvihovala raně středověké Polsko³²⁾ o němž chybně tvrdila, že bylo národnostně jednotné. To podvazovalo výraznější projevy menšinového života, což ostatně v Polsku do jisté míry tvá doposud.

Části Němců se přesto podařilo z různých důvodů v zemi zůstat. Často šlo o lidi ze smíšených manželství. Museli však žít ve značně schizofrenní situaci, kdy svou skutečnou národnost tajili i před nejbližším okolím. Z orální historie víme, že poznávacím znakem takového Němce mohla být jazyková chyba nebo rozdíl v životních zvycích (používání přezůvek, zdobení stromečku o Vánocích).³³⁾ Snahou těchto tzv. *Zurückgebliebene*³⁴⁾ bylo splynout co nejvíc se svým okolím a v druhé nebo třetí generaci se jejich potomci většinou polonizovali.

Obnova německé menšiny po poválečné likvidaci

Poválečná polská vláda prezentovala svůj stát jako mononacionální. Proto se musela vypořádat s německou menšinou. Brzy však narazila na praktické meze realizačních možností, zvláště z území zabraného Německu. Věc byla řešena vytvořením tzv. „*ludnoszczi autochtonicznej*“, z Němců, kteří před speciální komisí slíbili věrnost Polsku. Teoreticky se předpokládalo, že jsou tito lidé původními,

germanizovanými Poláky, kteří se časem opět polonizují a slibem věrnosti deklarují k tomuto svou vůli. Dále byl problém s odsunem kvalifikovaných dělníků a technických pracovníků z průmyslových oblastí na severu země a ze Slezska. V zájmu státu bylo rychle obnovit zdevastovaný průmysl a těžbu, ovšem osídlenci z východních území byli většinou zemědělci bez potřebných zkušeností a vzdělání.

Výsledkem bylo, že na začátku 50. let zůstávalo v zabraném území 96,1 tisíc Němců (a zhruba stejně v ostatních částech země) a přes 1 000 000 příslušníků „autochtonního“ obyvatelstva.¹⁹ Nejasnost těchto čísel ve vztahu s údaji o předválečném obyvatelstvu a o odsunech souvisí s nahromaděním Němců v Polsku za války a na jejím konci. Zvláště uprchlíci, které na polském území zastihl konec války, nebyli nikde evidováni a navýšili počet odsunutého obyvatelstva.

V průběhu 50. let zanikly v Dolním Slezsku a části Pomoří poslední školské a kulturní instituce, které byly dosud Němcům z důvodů sociálně hospodářských povoleny. Technické pracovníky zde již nahradili kvalifikovaní Poláci, ovšem ze zahraničně politických důvodů se již nedalo pokračovat v odsunech. Souvislejší zbytky německého osídlení proto likvidovalo nařizené stěhování jednotlivých rodin do převážně polských oblastí. Souvislejší německé osídlení přežilo v socialistickém Polsku pouze v Dolním Slezsku, zejména v okolí Wroclawi, kde měli povoleny i spolky.³⁵⁾ Zvrat nastal po roce 1990. V původně německých oblastech Slezska a Pomoří přibývá přihlašování se k německé národnosti. Ukázalo se tak, že polonizace mnohých příslušníků německé nebo „autochtonní“ národnosti byla jen vnějšíková.³⁶⁾ Je také nutno předpokládat, že mnoho z těch, kteří objevili a prezentovali své „německé kořeny“, učinilo tak z důvodů ekonomických. S podobným chováním se bylo možno setkat v devadesátých letech například i v českém pohraničí.

Počet Němců v Polsku roste poměrně nečekaně i ekonomickou migrací. Obyvatelé někdejší NDR zažili po sjednocení Německa obrovský propad životní úrovni, který se až dosud nepodařilo vyrovnat. Tím hůře je zasáhla ekonomická krize současnosti. Mnozí reagovali hledáním práce v severopolských regionech, které na tom jsou ekonomicky lépe. V Západopomořanském vojvodství pracovalo podle úředních dokumentů v roce 2010 cca 2500 Němců legálně a neznámý počet nelegálně.³⁷⁾

Demokratické a kapitalizované Polsko zpočátku omezovalo nepolské národnosti a regionalismus podobně, jako předchozí režim. Pro polské Němce měla význam aféra se zamítnutím registrace slezské národnosti, respektive Związku Ludności Ślaskiej v roce 1998 s tím, že žádná taková etnicita neexistuje.³⁸⁾

V Polsku zbaveném národností však Němci, zvláště po početním nárůstu v devadesátých letech, představovali nejpočetnější menšinu. Navíc šlo o minoritu politicky citlivou vzhledem k polskému navazování hospodářských a politických styků s Německem a euroatlantickými strukturami, jichž bylo Německo členem. To přineslo přijetí německých zástupců do parlamentu, a to již v roce 1990.³⁹⁾

Německá menšina v Polsku dnes

Oblastmi obývanými touto menšinou jsou zvláště okolí Opole, Katovic, Czestochowé, Štětína, Slupsku, Wroclawi, Legnice, Gdaňska, Toruně, Olsztyna atd. Jsou to lidé v rozhodující většině loajální k polskému státu, kteří mají dobrou organizační strukturu a hustou síť spolků. Velkou pomoc pro ně představují finanční prostředky plynoucí z Německa. Občas se projeví i negativní tendence podněcované Svazem vyhnanců v SRN, ale nelze mluvit o běžném jevu.⁴⁰⁾

Polsko patří mezi státy, kde žije málo příslušníků jiné národnosti než polské. Jedná se asi o 1-1,3 milionu osob, tedy 3-4 % z celkové populace země (38 464 000 obyvatel k 31.12.2010). Proto je Polsko v dnešní době považováno za téměř národnostně homogenní útvar a problémy národnostních

menšin nehrají v politice významnější roli. Avšak nelze však říci, že nehrají žádnou roli. Postavení skupin, které se považují za etnickou menšinu, se hodnotí podle právního zajištění menšin a chování většiny k menšinám.

Před rokem 1989 byla podle vládnoucí ideologie problematika národnostních menšin přehlížena a převažovala tendence zamlžování a naprosté negace skutečnosti. Po demokratických volbách vystoupily na povrch mezery a nedostatky i v této oblasti. Proto byla zahájena práce na zákonných normách s platností uvnitř země, ale byly podepsány také smlouvy, které zavazují Polsko na mezinárodní úrovni. Sledováním potřeb národnostních menšin se mělo zabývat několik státních institucí. ⁴¹⁾

Již v srpnu 1989 vznikla Komise pro národnostní menšiny a etnika, působící na půdě Sejmu. Jejím hlavním úkolem bylo vypracování nového zákona o národnostních menšinách a příprava odpovídajícího zápisu do Ústavy Polské republiky, která by vyhovovala existující situaci. Vláda reagovala o rok později vytvořením Komise pro národnostní menšiny, která však fungovala pouze do roku 1997.

Vedle těchto dvou institucí existuje Kancelář pro národnostní menšiny, jako zvláštní instituce při ministerstvu kultury a umění, které tuto agendu převzalo od ministerstva vnitra. Kancelář zahájila svou činnost v dubnu 1992, uděluje právní pomoc menšinám a rozděljuje finanční prostředky na jejich kulturně-společenské aktivity.

Zásadní je ústavní zákon ze 17. října 1992. V článku 67, odstavci 2 je zakotveno: „Obyvatelé Polské republiky mají rovná práva bez ohledu na pohlaví, narození, vzdělání, profesi, národnost, rasu, vyznání a také původ a společenské postavení.“ Toto ustanovení pak dále doplňuje čl. 81, který zakazuje omezování nebo upřednostňování z důvodu národnosti, rasy či vyznání a nedovoluje šíření nenávisti nebo pohrdání, vyvolávání vášní nebo ponižování člověka vzhledem k rozdílům v národnosti, rase či vyznání. ⁴²⁾

Otázky spojené s užíváním jazyka řeší dekret z 30. listopadu 1945 „O státním jazyce, úředním jazyce vlády a administrativy samospráv“. V článku prvním stojí: „*Státním jazykem Polské republiky je polský jazyk. Státním jazykem úřaduje vláda a všechny vlády samospráv i administrativní úřady*“. Právní systém nepředpokládá používání více jazyků při ústním ani písemném styku. V případech obvinění či svědecké výpovědi stanovuje zákon, že s osobu neznalou polského jazyka se bude komunikovat prostřednictvím tlumočnicka.

Soubor výše uvedených legislativních norem je doplněn závazky Polské republiky, které jsou zakotveny v mezistátních smlouvách se sousedními státy. Sérii dokumentů otevřela Smlouva mezi PR a SRN o dobrém sousedství a přátelské spolupráci, podepsaná v Bonnu 17.června 1991. Obě strany se dohodly respektovat práva osob jiné národnosti ve shodě se standardy mezinárodního práva. ⁴³⁾

Základní informace o etnických a národnostních menšinách v Polsku

V této části práce jsou popsány nejvýznamnější milníky, které ovlivnily polské dějiny. Historie obyvatel Polska a Německa je silně propojená a proto je v této práci nemalá část věnována dějinám Polska. V období 1385 – 1795 na území dnešní Litvy, Běloruska, většina Ukrajiny a Polska byla státní organizace založená ne na dobytí území, ale na dobrovolné státní unii. Náboženská tolerance Polské republiky znamenala příliv vyznavačů jiného náboženství (Češi – husité, Rusové – pravoslavní, Židé, Němci -

protestanti). Před druhou světovou válkou představovaly národnostní menšiny jednu třetinu celé populace Polska. V důsledku holocaustu, územních změn po roce 1945 a přemísťování obyvatelstva složení obyvatelstva prošlo značnými změnami a v současné době národnostní menšiny představují 2-3 %. Nejvyšší koncentrace národnostních menšin je ve Varmijsko-mazurském, Pomořském a Opolském vojvodství. Celkově je ale Polsko národně homogenní zemí. Polsko je nyní obývá 13 národnostních a etnických menšin, jejichž populace se odhaduje na asi 1 milion lidí, což představuje 2-3 % všech obyvatel. Část lidí patřící k národnostním a etnickým menšinám žije v komunitách, ostatní jsou rozptýlení. Údaje o počtu etnických menšin se vedly před druhou světovou válkou. Avšak v poválečném období nenajdeme žádné údaje o počtu osob patřící k národnostním menšinám. Proto jsou všechny údaje pouze odhady. ⁴⁴⁾

Přehled vývoje velikosti národních menšin

Během posledních desítek let prošlo Polsko historickými změnami, které ovlivnily etnické složení společnosti. Nelze určit, kolik mají národnostní skupiny členů, vzhledem k odlišným číslům, které uvádějí různé zdroje. Je možné provést srovnání v průběhu času, které ukazují následující tři časová období v tabulce níže. Údaje upozorňují na velké rozdíly v závislosti na časovém období. To ukazuje na vliv historických událostí na zastoupení menšin v polské společnosti. ⁴⁵⁾

V období od roku 1931 do roku 1954 a dále od toho roku do roku 1992 se národnostní struktura polské společnosti výrazně měnila. V roce 1954, oproti roku 1931, žil na území, kdysi obývaném ze 36 % národnostními menšinami, jen zlomek menšinového obyvatelstva - 2,4 %. ⁴⁶⁾

Co se týče snížení počtu obyvatel národnostních menšin v Polsku, bylo způsobeno převážně průběhem a výsledky druhé světové války. Za války byla na vině genocida Židů. Po válce byli zase Němci vysídlováni nebo sami emigrovali. ⁴⁷⁾

Legislativní podmínky národnostních menšin v Polsku

Národnostní menšiny byly před rokem 1989 přehlíženy, zamlčovány a vedla negace jejich skutečností. Mezery a nedostatky národnostních menšin vyšly najevo i po demokratických volbách. Zavedla se tedy práce na zákonných normách, které platily jen uvnitř státu. Vznikly i smlouvy, kdy bylo Polsko na mezinárodní úrovni. Existovalo několik desítek státních institucí, které se zabývaly národnostními menšinami. ⁴⁸⁾

Komise pro národnostní menšiny a etnika

Tato komise vznikla v roce 1989 a její sídlo se nachází na Sejmu. Jejich hlavním cílem je vypracovat nový zákon o národnostních menšinách a následně připravit zápis do Ústavy Polské republiky. Vláda o rok později v roce 1990 založila Komisi pro národnostní menšiny, která fungovala pouze do roku 1997. ⁴⁹⁾

Kancelář pro národnostní menšiny

Kancelář je zvláštní instituce, spadající pod ministerstvo kultury a umění. Kancelář existuje od roku 1992. Hlavním úkolem je udělovat právní pomoc menšinám a rozdělovat finanční prostředky na jejich kulturně-společenské aktivity. ⁵⁰⁾

Ústavní zákon

Tento zákon vznikl 17. října 1992, kde se píše: „Obyvatelé Polské republiky mají rovná práva bez ohledu na pohlaví, narození, vzdělání, profesi, národnost, rasu, vyznání a také původ a společenské

postavení.“ Toto ustanovení doplňuje další článek, který zakazuje omezování, nebo upřednostňování z důvodu národnosti, rasy či vyznání a nedovoluje šíření nenávisti nebo pohrdání, vyvolávání vášní, nebo ponižování člověka vzhledem k rozdílům v národnosti, rase či vyznání. ⁵¹⁾

Zákon o sdruženích

Tento zákon je platný od 7. 4. 1989 především v oblasti politického života. Umožnil vzniku více jak šedesáti novým organizacím národnostních menšin. Největší podíl na území Polska tvoří Němci, kteří založili 35 spolků. Na druhé příčce jsou Ukrajinci s 12 spolky a na třetím místě Bělorusové se sedmi spolky na území Polska. Bělorusové mají i svou politickou stranu, která se nazývá Běloruské demokratické sjednocení. ⁵²⁾

Financování

Spolky a sdružení jsou financovány z členských příspěvků, nebo za pomoci polské vlády formou účelových dotací (podpora vydávání časopisů, pořádání kulturních akcí). Některým menšinám, jako jsou Němci nebo Litevci, vychází vstříc vlády sousedních států, které se hlásí ke svým krajanům. Podle ministerstva zahraničních věcí SRN bylo do roku 1993 vyčleněno na potřeby Němců žijících v Polsku 100 miliónů marek. ⁵³⁾

Jazyk

Dekret z 30. listopadu 1945 „O státním jazyce, úředním jazyce vlády a administrativy samospráv“ řeší užívání jazyka. V prvním článku stojí: „*Státním jazykem Polské republiky je polský jazyk. Státním jazykem úřaduje vláda a všechny vlády samospráv i administrativní úřady*“. Právní systém Polska nepoužívá více jazyků při ústním ani písemném styku. S osobou, která nezná polský jazyk, se komunikuje pomocí tlumočnicka. Tlumočnick se povolá především v případech obvinění, nebo svědecké výpovědi. ⁵⁴⁾

Další normy, které ovlivňují život národnostních menšin, jsou:

1. Zákon o osvětovém systému ze 7. září 1991
2. Nařízení ministra národního vzdělání v záležitostech organizace vzdělávání umožňujícího udržet pocit národní, etnické a jazykové svébytnosti žáků patřících k národnostním menšinám. ⁵⁵⁾

Nařízení bylo vydáno 24. 3. 1992 a v článku 13, odst. 1 stojí: „*Veřejná škola umožňuje žákům udržovat pocit národní, etnické, jazykové a náboženské svébytnosti, zejména pak výuku jazyka a vlastních dějin a kultury*“. Na přelomu roku 1992/1993 existovalo v Polsku 134 škol, kde probíhala výuka jazyka v mateřském jazyce menšin pro 7841 žáků. Pro německou menšinu bylo zřízeno 10 základních škol a dodatečně výuce němčiny se věnovalo 1307 žáků. ⁵⁶⁾

Legislativní normy jsou doplněny závazky Polské republiky a jsou zakotveny v mezistátních smlouvách se sousedními státy. Sérii dokumentů otevřela Smlouva mezi Polskou republikou a SRN o dobrém sousedství a přátelské spolupráci. Smlouva byla podepsaná v Bonnu 17. června 1991. ⁵⁷⁾

Německá menšina

Německá menšina tvoří přibližně 0,4 % obyvatel Polska, to je asi 152 000 obyvatel. Oblastmi obývanými touto menšinou jsou zvláště okolí vévodství: Opolského, Slezského, Varmijsko-mazurského a Kujavsko-pomořského ⁵⁸⁾

Polsko se dělí na 16 vojvodství:

1. Dolnoslezské
2. Kujavsko-pomořské
3. Lodžské
4. Lublinské
5. Lubušské
6. Malopolské
7. Mazovské
8. Opolské
9. Podkarpatské
10. Podleské
11. Pomořské
12. Slezské
13. Svatokřížské
14. Varmijsko-mazurské
15. Velkopolské
16. Západopomořanské ⁵⁹⁾

3. Polské vojvodství ⁶⁰⁾

Polská vojvodství

Podle sčítání obyvatelstva, které proběhlo v roce 2011, se k německé národnosti přihlásilo 148 000 respondentů. Sčítací formuláře umožnily přihlášení k dvěma národnostem současně. Z uvedeného počtu Němců toho využilo 103 000 osob, které se vyslovily pro národnost německou a polskou (64 000 respondentů) nebo jinou.

Poprvé v polských dějinách se mohl obyvatel přihlásit i k regionální příslušnosti víceméně jako k etnicitě. V materiálech je tento druh příslušnosti označován pojmem „przynależność regionalna“.⁶¹⁾ U německého obyvatelstva se často objevuje příslušnost slezská.

Sčítání také ukazuje, že největší počet menšin obecně žije v Polsku při hranicích s Litvou a ruskou Kaliningradskou oblastí, dále v Dolním Slezsku a Pomořansku.⁶²⁾ Německého osídlení - není to uvedeno, ale vyplývá z kontextu vývoje - se týkají poslední dva zmíněné regiony.

Počet obyvatel hlásících se k německé národnosti nedoznává v poslední době příliš změn. Dokládá to sčítání lidu z roku 2002, kdy se k německé národnosti přihlásilo 153 000 občanů.⁶³⁾

Náboženství

Polsko je státem, kde náboženství hraje důležitou úlohu ve všech oblastech života. Protože téměř všichni Poláci se hlásí k římskokatolickému náboženství, přijala i německá minorita tuto skutečnost mimo jiné i z důvodu snažšího splynutí. Proto je dále rozvedena i tato důležitá část jejího života.

Z hlediska náboženského se dnes většina polských Němců hlásí k římskokatolickému vyznání, byť mají velké zastoupení i různé protestantské církve. To pravděpodobně souvisí s dlouhou přináležitostí Dolního Slezska jako hlavní německé oblasti ke katolickému Rakousku. Dále je zde pak možná souvislost se snahou poválečných Němců neupozorňovat na svou etnicitu a zapadnout do většinové, tj. polsko-katolické společnosti. Svou roli hrálo též postavení Wroclawi jako biskupského města.

Po stránce etnografické byla německá menšina vždy odlišná od Poláků, ovšem poslední desetiletí rozdílů znivelizovaly. V raném novověku bylo německé obyvatelstvo většinou městské, relativně vzdělané a westernizované. Tomu odpovídaly i jeho obyčeje, oblákání, či rodinný život. Etničtí Poláci byli buď šlechtici, což v polských poměrech představuje sociálně a kulturně vysoce specifickou skupinu, anebo zaostalí zemědělci. Rozdíl se ještě zvýšil po válce, když se vedle odsouvaných Němců usadili zemědělci z východních stepních a lesnatých krajů. Ti doposud žili v značné izolaci, v oblastech postižených častými nepokoji různého druhu, nízkou dostupností vzdělání apod., což se projevilo značnými rozdíly životního stylu. Stabilizace polských poměrů, nucená přizpůsobivost Němců, kteří unikli odsunu a také mediální kultura moderní doby vedly během druhé poloviny 20. století k vyrovnání způsobů života. Etnografické odlišnosti polských Němců dnes připomínají spíše jen folklórní soubory při jednotlivých krajských organizacích.⁶⁴⁾

Hlavní organizace

Němci žijící v Polsku se sdružují v poměrně mnoha organizacích. Tou největší je Svaz německých sociálních a kulturních sdružení v Polsku. Sdružení tvoří deset stálých členů, například:

- Vojvodská rada sociální a kulturní společnosti Němců v opolském Slezsku,
- Svaz německých sdružení v bývalém Západním Prusku,
- Sdružení obyvatel německého původu.⁶⁵⁾

Dále je zde 7 přidružených členů, např.:

- Svaz slezských zemědělců
- Svaz slezských žen na venkově
- Slezské lékařské společnosti
- Německá charitativní společnost ve Slezsku.⁶⁶⁾

Organizace německé menšiny působící mimo Svaz německých sociálních a kulturních sdružení v Polsku:

- Sdružení německé menšiny Olsztyn
- Sdružení Mazury kraje
- Německé společenství „usmíření a budoucnost“

- Silesian Samospráva Sdružení
- Eichendorff Institute
- Sdružení autorů a umělců německé menšiny v Polsku se sídlem v Bytomi ⁶⁷⁾

Hlavní kulturně společenskou organizací německé minority v Polsku je Związek Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce, které sdružuje okolo 600 místních organizací. Organizují kulturní akce menšiny, její veřejný a společenský život i propagaci. Například Niemieckie Towarzystwo Kulturalno-Społeczne w Wrocławiu zprostředkovává kurzy německého jazyka a spravuje knihovnu germanik. ⁶⁸⁾

Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców Województwa Śląskiego ⁶⁹⁾ tyto organizace charakterizuje následovně:

„*Společnost Němců vojvodství Slezského*“ ⁷⁰⁾ je organizace německé menšiny ve Slezsku. Cílem společnosti je rozvíjet tradice a podporovat historické vědomí. Důležitou oblastí činnosti je také péče o německý jazyk. V tomto ohledu společnost organizuje kurzy a četné soutěže. Například soutěž německého jazyka, soutěž literární tvořivosti, soutěž znalostí J. F. von Eichendorffa, soutěž ve zpěvu a dramatické tvorbě, diktáty německého jazyka pro celé vojvodství. Kromě toho pořádá organizace řadu kulturních akcí. Mezi nejznámější patří: zemský kulturní festival, koncert *Hudba nezná hranic*, týden německé kinematografie, stejně jako různá setkání a výstavy. Každý rok společnost organizuje výlety pro děti a seniory, vánoční setkávání a letní tábory pro děti.

Společnost vydává informační bulletin Oberschlesische Stimme. V dubnu roku 1997 bylo zahájeno vysílání radiového pořadu Die Deutsche Stimme aus Ratibor. Od října roku 1999 je možno poslouchat i jiný německojazyčný pořad, Mittendrin, pro mladé lidi. Oba pořady jsou vysílány soukromou rozhlasovou stanicí Vanessa (VHF/FM 100,3). Společnost dále provozuje taneční soubor, hudební a pěvecké sbory. Má také knihovnu a muzeum, které se nachází v Bienkowiczích, v ulici Raciborské ulici č. 17. V roce 2010 vznikla velmi aktivní mládežnická skupina Společnosti.

Jak vyplývá z výše uvedeného, Němci mají též svá rádia či noviny. Internetové noviny Němců v Polsku se nazývají Wochenblatt.³⁰ O jejich charakteru svědčí hlavní rubriky: politika, kultura, církev, ekonomika, vzdělání, sport, historie. Rubrika „církev“ odpovídá polskému prostředí, rubrika „historie“ pak reflektuje specifické postavení minority.

Hlavní kulturní akce

- Diecézní a regionální Harvest Home na horě svaté Anny
- Umělecké léto národnostních menšin v Olsztyn
- Přehlídka sborů - Walce
- Přehlídka lidových kapel a orchestrů německých menšin v Lesnice
- Přehlídka Slezské umělecké tvorby v Dobrodzień a Dobrzeń
- Mazury rozhovory v Mrągowo ⁷¹⁾

Hlavní tiskové tituly

- Schlesisches Wochenblatt - týdeník
- Hoffnung - měsíčník
- Masurische Storchpost - měsíčník
- Mitteilungsblatt - měsíčník

• Informační a kulturní Bulletin - dvouměsíčník 72)

- 4. Týdeník Schlesisches Wochenblatt 73)
- 5. Měsíčník Masurische Storchenpost 74)

Školství

V současné době jsou největší a neaktivnější menšinou žijící na území Polska Němci. Pro Němce žijící v Polsku je velmi důležité vzdělání v němčině. Proto stále vznikají německé knihovny a kulturní centra, která jsou podporována z obrovských finančních darů z Německa. V Daniec dokonce vzniklo nové německé etnografické muzeum. Toto vše mohlo vzniknout zejména díky smlouvě z roku 1990, která vytváří příznivé podmínky pro činnost mnoha organizací německé menšiny. 75)

Normami, které výrazně ovlivňují život národnostních menšin, jsou zákon o osvětovém systému ze 7. září 1991 a nařízení ministra národního vzdělání v záležitostech organizace vzdělávání umožňujícího udržet pocit národní, etnické a jazykové svébytnosti žáků patřících k národnostním menšinám. Nařízení bylo vydáno 24. 3. 1992 a v článku 13, odst. 1 stojí: " Veřejná škola umožňuje žákům udržovat pocit národní, etnické, jazykové a náboženské svébytnosti, zejména pak výuku jazyka a vlastních dějin a kultury,..". V roce 1992/1993 fungovalo v Polsku 134 škol, kde se prováděla výuka jazyka v mateřské jazyce menšin pro 7841 žáků. Německá menšina měla 10 základních škol a dodatečné výuce němčiny se věnovalo 1307 žáků. 76)

Jedním z nejdůležitějších úkolů pro německou menšinu v Polsku je vytvořit školu s němčinou jako vyučovacím jazykem. Věří, že takové zařízení by pomohlo rozvíjet německou kulturu. „Naším největším snem je zřízení školy pro německé menšiny. Kultura by se mohla vyvíjet vedle školy, “ řekl Eckhard Werner, předseda Svazu německých asociací v bývalém východním Prusku. 77)

Televize a rozhlas

Ve veřejném televizním a rozhlasovém vysílání jsou trvale umístěny programy věnované národnostním a etnickým menšinám. Od roku 1989 polská televize zařadila mnoho programů, které se týkají kultury, tradic a historie menšin žijících v Polsku. Programy jsou vysílány jak na státní stanici, tak na regionálních stanicích. ⁷⁸⁾

Televizní vysílání stanice v Opole

Vysílá každé dva týdny „Schlesien Journal“, což je 10-15minut dlouhý program určen německé menšině. Dalším programem je „Schlesische Wochenschau“ ⁷⁹⁾

Místní rozhlasová stanice ve Štětíně

Ve spolupráci s „Deutsche Welle“ vysílá pořad „Mezi Odrou a Rýnem“, který řeší, mimo jiné, problémy německé menšiny žijící na území Západopomořanského vojvodství. ⁸⁰⁾

Radio Opole

Několikrát týdně vysílá pořady především pro německou menšinu. „Slezské novinky“ trvají 15 minut a jsou v němčině. Vysílány jsou třikrát týdně. Dalším pořadem tohoto rádia v německém jazyce je „Naše Heimat“. ⁸¹⁾

Radio Katowice

Vysílá každý týden už 10 let dvojjazyčný program „Versöhnung a Zukunft“ nebo „Usmíření a budoucnost“. ⁸²⁾

Radio Olsztyn

Od dubna roku 2001, tato stanice vysílá 25 minut každý týden program v němčině, o jehož náplň se starají 3 redaktoři. ⁸³⁾

Praktická část

Praktická část je tvořena třemi rozhovory s respondenty. Každý z respondentů má jiný názor na menšinu Němců v Polsku. Názory byly zjišťovány pomocí otázek týkající se postavení německé menšiny v Polsku. Dále byly pokládány otázky ohledně jejich rodiny, přátel a zvyků, které dodržují.

Rozhovory s respondenty

Respondent A.F. - pohled Němce žijícího v Polsku (pohled minority na majoritu)

Rozhovor s respondentem A.F (z důvodu etiky výzkumu používáme pouze začáteční písmena, abychom dodrželi zákon o osobních údajích), se uskutečnil prostřednictvím internetového kontaktu Skype pro účely stanovené cílem práce Němci v Polsku: prozkoumat, jak se Němci žijící v Polsku začleňují do společnosti. Kontakt na respondenta byl zprostředkován prostřednictvím Katedry germanistiky PF JU v Českých Budějovicích. Před realizací rozhovoru proběhly dva emailové kontakty. V prvním emailu jsme vysvětlili náš záměr, dohodli se na způsobu komunikace a také na jazyku, ve kterém budeme komunikovat. Domluvili jsme se na anglickém jazyce. Ve druhém emailu už byl stanoven termín a čas pro rozhovor. A.F. byl rozhovoru nakloněn zřejmě také proto, že nás doporučil

germanista, který se s respondentem A.F. osobně zná z Letní školy slovanských jazyků, kterou katedra germanistiky pořádá. Rozhovor byl se svolením probanda nahráván (trval cca 20 minut), následně přepsán a redigován. A.F. je německé národnosti. Narodil se v roce 1973, je mu 40let.

Z obsahu rozhovoru, respektive z odpovědí, viz. příloha, je zřejmé, že se proband jako reprezentant německé menšiny integroval do polské většinové společnosti bezproblémově. Neprožíval žádné významné otřesy ani při adaptaci, s novým kulturním prostředím se sžil dobře. Je zde viditelný vzájemný respekt. Je zřejmé, že se na tom významnou měrou podílí následující skutečnosti:

1. Respondent má v nové zemi stabilní pracovní uplatnění s dobrým perspektivním vývojem, které odpovídá jeho kvalifikaci.
2. Má dobře saturované potřeby, týkající se přátelství, dobrých sousedských vztahů.
3. V nové zemi má dobré citové zázemí, které mu vytváří jeho manželka a dítě.
4. Dobře se sžil s kulturou nové země, nemá jazykové bariéry, necítí omezení v možnosti uplatňovat svá kulturní specifika, respektuje přitom specifika nové země.
5. Cítí se v nové zemi přijímán, nezažívá pocity diskriminace.

Respondent Zbigniew S. - pohled Poláka žijícího v Polsku (pohled majority na minoritu)

Na pana Zbigniewa S. jsme získali kontakt od našeho respondenta A.F. Zbigniew S. studuje na Wroclawské univerzitě ekonomii. Je mu 24 let a pochází z města Mirków. Jeho otec je zaměstnancem ve stavební firmě a jeho matka pracuje v pohostinství. Má ještě dva sourozence. Celá rodina je římsko-katolického vyznání. Víra je nedílnou součástí jejich života.

Zbigniew S. připisuje svému národu vlastnosti jako vlastenectví, přátelství, odvážnost, inteligenci, hrdost, otevřenost a pobožnost. Myslí si, že nad ostatními národy Poláci vynikají svým patriotismem a soudržností. Sebekriticky přiznává, že s pitím na tom jeho národ není úplně dobře. Kritiku na nekvalitní polské výrobky však odmítá. Tvrdí, že se jedná o chyby jednotlivých výrobců a vzhledem k velkému exportu Polska se jedná o zanedbatelné množství.

Na otázku jestli jeho generace, vzhledem k historickým událostem, cítí negativní postoje vůči Němcům reagoval slovy: „*Vůči Němcům jako celku necítím žádnou nenávisť. Myslím si, že utrpení na mém národu páchali jednotlivci a proto nelze generalizovat.*“ Svě německé spolužáky vnímá velmi pozitivně. Hodnotí je jako inteligentní, pracovitě, pečlivě a cílevědomé osobnosti.

Závěrem může být řečeno, že Zbigniew S. je mladý polský student, který se, dle našeho názoru, cítí být částečně euro-občanem. Je hrdý na svůj národ, nepřipouští žádné záporné typické vlastnosti Poláků a nemá problém pozitivně hodnotit své německé spolužáky. S historií německého a polského národa je plně srovnán. Velkou roli v jeho životě hraje náboženství.

Respondent Franz Kopp - pohled Němce žijícího v Německu (externí pohled)

Respondent Franz Kopp se narodil roku 1935 v Opolí v Horním Slezsku. Po druhé světové válce bylo toto území jako válečná kořist odevzdáno Polsku. Po převzetí této části Slezska začala hned v prvních chvílích nekompromisní kolonizace. Informátor Franz Kopp ví z vyprávění svých rodičů, že na začátku roku 1945 začaly první úprky Němců směrem na západ před drancující Rudou armádou. Zůstat mohli jen Němci s nejednoznačnou národní identitou, často se jednalo o ty, kteří byli zapsáni na Volklistu a měli odbornou kvalifikaci pracovníků v uhelných dolech. To splňoval jeho otec. Přesto rodina Koppů odešla na konci roku 1945 do Bavorska a to z důvodu politických i hospodářských. Bavorsko si rodina

Koppů vybrala i z důvodu náboženských, neboť Bavorsko patří k spolkovým zemím s katolickým náboženstvím. Franz Kopp nyní žije ve městě Weiden a vlastní malou továrnu na výrobu textilu, kterou teď řídí jeho dcera. Majetek rodiny Koppů v Polsku byl bez jakékoliv náhrady zkonfiskován. Pozdější uprchlíci ze Slezska měli výhodu neztracení veškerého majetku a dokonce se po pádu režimu někteří i dočkali jeho navrácení. Po vstupu Polska do EU vystoupily některé sudetoněmecké krajské spolky s požadavkem na vrácení zabaveného majetku. Rodina pana Koppa však o navrácení nebo náhradu majetku nepožádala. A to zejména díky tomu, že se cítí finančně zajištěna. Oni i ostatní pamětníci vysídlení a jejich potomci však usilují alespoň o částečnou omluvu za utrpení, způsobená vysídlením při jejich odsunu (pracovní tábory, vlastní odsuny bez právního podkladu, rabování, zabíjení apod., a to i za pomoci Rudé armády) a dále uznání faktu, že území historicky převážně osídlená Němci na území dnešního Polska jsou z pohledu staletí a generačních výměn také vlastní a domovem občanů německé národnosti, kteří se zde narodili. Informátor Franz Kopp také konstatoval, že Polsko, na rozdíl od České republiky, projevilo podstatně větší vstřícnost ve sbližování polskóněmeckých vztahů a na rozdíl od ČR se za některé skutky spáchané na německém obyvatelstvu omluvilo.

Respondent Franz Kopp se cítí a cítil být vždy Němcem. Jeho rodiče však za svou vlast považovali vždy Polsko. Na otázku, zda ve své továrně zaměstnává Poláky nebo Němce, velmi otevřeně odpověděl, že vždy Němce, a to hlavně pro jejich pracovitost, pečlivost a pořádkumilovnost. Tím vlastně nepřímo charakterizoval jak si cení Němců. Polák pro něj není spolehlivý zaměstnanec. Myslí si o nich, že jsou líní a ani nevědí jak tvrdě pracovat.

Na závěr se je možné podotknout, že respondent Franz Kopp se cítí být Němcem, a to hlavně díky tomu, že z Polska odešel velmi mladý. Zdá se, že jeho rodina se zcela vyrovnala s odchodem a dokonce ani neusiluje o navrácení majetku. Jeho rodina patří stále ke katolíkům a to v katolickém Bavorsku není žádný problém. Domníváme se, že u informátora Franze Koppa se skrytě projevuje německá nadřazenost vůči východním národům. Dokonce otevřeně vyslovil, že by Poláky nezaměstnal.

Franz Kopp se nám však nezmínil, že v jeho pracovně stále visí mapa říše z roku 1939 a u jeho továrny visí tři prapory, a to prapor SRN, prapor Svobodného stát Bavorska a prapor Sudetoněmecká župa - Horní Slezsko.

Shody a rozdíly

V této kapitole jsou podrobně rozepsány shody a rozdíly mezi námi zkoumanými skupinami. Jsou zde vyčleněny tři pohledy na danou skupinu, mezi něž patří Němci v Polsku a pohled příslušníka dané minority na majoritní polskou společnost, dále Poláci v Polsku a pohled příslušníka majoritní společnosti na minoritní německou společnost a Němci v Německu a pohled Němce žijícího v Německu na Němce, tedy externí pohled.

Němci v Polsku a pohled příslušníka dané minority na majoritní polskou společnost

Po náboženské stránce jsou polští Němci ve velké většině římskými katolíci. To jim usnadňuje soužití s polskou většinou, ale zároveň je to i nástroj postupné polonizace. Ke svému katolictví přistupují tradicionalisticky a považují je za součást svého národního a kulturního dědictví. To vyplývá i z jejich historie, kdy po připojení katolického Slezska k luteránskému Prusku bylo katolictví jedním ze základů

regionální sebeidentifikace polských Němců. Dnes je tradiční pojetí víry a církve udržováno například hojnou účastí na poutích. Polští Němci se obvykle účastní mší v poutních místech Góra Swietej Anny, Bardo Śląskie, Wambierzyce nebo Zlaté Hory (ČR). Také součástí nejrůznějších společenských, spolkových nebo národnostních setkání a oslav bývá účast církevních hodnostářů, často pak též mše a jiné obřady (např. svěcení spolkových praporů).

Katolickému charakteru pak odpovídají i například svátky, které jsou pojímány tradičně a nábožensky. Týká se to například důrazu na duchovní charakter Vánoc a Velikonoc. Důležitá je také osobní zbožnost projevovaná opečováváním kapliček, božích muk a jiných drobných sakrálních objektů, věšení svatých obrázků v soukromých domech nebo na jejich fasádách a podobně. Tím se zdejší Němci v podstatě shodují s okolním polským obyvatelstvem. Ostatně právě katolická víra a jím ovlivněný způsob života mohly v poválečných letech stačit k oficiálnímu označení Němce za Poláka a tím ho zachránit před odsunem.

Existuje možnost, že v budoucnu dojde k rozkolu mezi německou a polskou katolickou sebeidentifikací. V současnosti víra oba národy spíše spojuje a pomáhá překlenovat křivdy z minulosti. Na druhou stranu roste nacionalismus polské pravice (strana Právo a spravedlnost), který se s římskokatolickým náboženstvím také identifikuje a to může v budoucnu přinést problémy.

Pro polské Němce je typický také vypjatý důraz na etnicitu a regionální (slezskou) příslušnost. Navenek se projevuje zájmem o historii, který byl ostatně za socialismu tvrdě potlačován, a proto se teď projevuje tím více. S tím souvisí i například užíváním praporů a lidových krojů při spolkových akcích. Jde o kroje regionální nebo profesní, z nichž nejčastěji je užíváno hornických - vycházejí z hornických tradic regionu. V této náklonnosti s deklarováním příslušnosti oblečením se opět připodobňují k většinovému obyvatelstvu. Polská obliba krojů může být doložena například bohatými vycházkovými uniformami u polských sborů dobrovolných hasičů.

Německá menšina dnes klade velký důraz na jazyk a jazykové vzdělání. Na internetových stránkách minority je možné najít mnoho informací o recitačních představeních děl německých autorů, o literárních, divadelních a recitačních soutěžích, o jazykových kursech a podobně. Nenajdeme tam prakticky odkazy na lidové zvyky a obyčeje. Jde o doklad zvykové podobnosti s majoritou. Menšina se identifikuje pomocí jazyka, regionální příslušnosti a historie, nikoliv podle zvyků a tradic, které jsou stejné jako u Poláků. V této souvislosti můžeme srovnat s opačnou situací slovanské (lužické) menšiny v Německu, která si kromě jazyka uchovala také lidové tradice odlišné od většinového obyvatelstva, které ji pomáhají udržet si identitu. Stejně výstižné je srovnání s občany Německa, kde zvláště ve městech a mezi mladší generací dochází k přejímání anglikanismů do němčiny, zjednodušování gramatiky a pronikání hovorových obrátů do spisovného projevu. Jde o jev typický na začátku 21. století pro všechny velké evropské jazyky, ovšem u menšin je zpomalen právě proto, že jazyk je základním identifikačním prvkem skupiny.

V oblasti lidových tradic, včetně těch dosud živých, a také krajové kuchyně opolského vojvodství, nelze u polských Němců vysledovat žádné, pro tuto skupinu obyvatel charakteristické prvky. Jde většinou o zvyky a tradice běžné i ve zbytku střední Evropy, v celém západním Polsku, v Německu i v Čechách (vodění medvěda, vynášení smrtky).

V rodinném životě je pro polské Němce charakteristická soudržnost, daná jejich katolickou vírou. V nejmodernější době však i u této národnostní skupiny dochází k zvyšování počtu nefunkčních rodin, k čemuž přispívá i ekonomický propad Dolního Slezska na konci 20. století. Zvyšuje se také podíl starších lidí v populaci. Dokonce natolik, že německá národnostní politická strana má zkvalitňování péče o starší občany mezi hlavními body svého programu. Důvodem je nižší porodnost v poslední době, ale i snadnější odnárodnění mladé generace nebo i její stěhování do Německa, ke kterému však docházelo spíše dříve, v 90. letech 20. století.

Oblast dnes převážně obývaná Němci, tedy dolní Slezsko a Opolsko jsou oblasti tradičně průmyslové. Bylo to spojeno zvláště s těžbou uhlí v okolí Walbrzychu. Propad tohoto hospodářského odvětví na konci 20. století obyvatelstvo regionu velmi silně zasáhl, ovšem bez rozdílu jejich národnosti. V současné době se rozvíjející průmysl turistický zatím nebyl tento výpadek schopen nahradit. Právě v turistickém průmyslu dnes pracuje značný počet polských Němců, kterým tuto práci usnadňuje jejich bilingvnost. Poněkud lépe jsou na tom menší skupinky Němců, kteří žijí v průmyslovém polském přímoří.

A jaký je pohled německé menšiny na polskou majoritu? Z odpovědí respondenta A.F., Němce, který se přestěhoval do Polska, je patrné, že v dnešní době nejsou žádné zřejmé rozdíly mezi Němci žijícími v Polsku a mezi samotnými Poláky. Respondent neprožíval žádné významné otřesy ani při adaptaci, s novým kulturním prostředím se sžil velmi dobře. Nepocítoval žádnou diskriminaci na poli pracovním či sociálním. Mezi ním a Poláky panuje vzájemný respekt a úcta.

Poláci v Polsku a pohled příslušníka majoritní společnosti na minoritní německou společnost

Poláci jsou většinou tradicionalisté se sklony k nacionalismu, římský katolíci, se zájmem o jazyk a minulost svého národa. V životním stylu se neodlišují od středoevropského normálu. V průměru jsou o něco mladší než polští Němci, neboť zvláště ve východnějších oblastech země a na venkově je o něco vyšší porodnost. V průmyslových oblastech je jejich život negativně ovlivněn hospodářskou krizí, ale na venkově tyto problémy vyvažuje zčásti samozásobitelské zemědělství. Pohled polské majority na německou menšinu v Polsku nám zprostředkoval náš respondent Zbigniew S, Polák, který se narodil a žije v Polsku. Z jeho odpovědí je patrné, že dnešní polská společnost ušla velký kus cesty na cestě od útrap svého národa ve 2. světové válce do dnešního dne. Německá menšina pro ni nepředstavuje problém, vnímá německé spoluobčany jako jednotlivé osobnosti a kladně hodnotí jejich pracovitost a smysl pro pořádek.

Němci v Německu a pohled Němce žijícího v Německu na Němce (externí pohled)

Typický Němec neexistuje, i při velké generalizaci musíme národ rozdělit na dva, Němce severní a jižní, což je dáno historickým vývojem. Jižní Němec, Bavor nebo obyvatel přilehlých regionů je římský katolík, konzervativce se sklonek k oblíbě lidových krojů a náboženských obřadů. Žije v oblastech, jež jsou tradičně spíše zemědělské, a tak je negativní dopad hospodářské krize na jeho život vyvážen zčásti právě soukromým hospodařením. Severní Němec je protestant, jeho život je velice negativně poznamenán krizí průmyslu, žije totiž v oblasti převážně právě průmyslové. S tím se pojí různé negativní sociální jevy. Typické je to v bývalé NDR. Není příliš velký tradicionalista neboť průmyslová centra jako Berlín nebo Hamburg byla vždy křížovatkou národností a kultur. V současné době je mu to spíše na obtíž a stále více se zaměřuje proti jiným kulturám, například proti severoněmeckým Turkům. Srovnávat polské Němce a Němce v Německu z hlediska náboženství není možné. Německo je dnes nábožensky velmi rozrůzněnou zemí. Pokud zjednodušíme tuto rozličnost na nábožensky vlažná průmyslová centra a věřící venkov, katolický jih země a protestantský sever, patří polští Němci spíše k jihu. Zdejší pojetí víry odpovídá pojetí Bavorskému či Rakouskému. Situace vychází z historického propojení Slezska s kulturním okruhem Podunají.

Externí pohled, tedy pohled našeho německého respondenta Franze Koppa, je poněkud odlišný od předešlých pohledů. Přestože vlastně pochází původně z Polska, poprvé jsme se setkali s velkým

nacionalismem a kritikou druhého, rozumějme polského, národa. Pro něj, jako majitele továrny není Polák spolehlivý zaměstnanec. Zda by zaměstnal Němce, žijícího v Polsku, neví. Musel by se prý velmi rozmýšlet. Naopak vyzdvihuje kladné vlastnosti Němců. Poválečný odsun Němců z Polska pro něj není uzavřenou kapitolou.

Závěr

Polští Němci jsou národnostní skupina, která je v zemi přítomna od raného středověku. Prošla dramatickými dějinami, kdy vystřídala statut vládců nad majoritou (pruský zábor, nacistická okupace) i skupiny oficiálními autoritami odsouzené k zániku (po roce 1945).

V období po roce 1990 se stabilizovala jak početně, tak sídelně (okolo 150 000 osob, převážně žijících v Dolním Slezsku). Z hlediska státní moci jsou plně uznáváni, mají své kulturní instituce, zástupce v parlamentu. V obcích s odpovídajícím množstvím obyvatel německé národnosti se užívá dvojjazyčných nápisů. Němci dnes pro Poláky nepředstavují nebezpečí, jako tomu bylo v minulosti, a to ani potencionálně. Vyplývá to jednak z dobrých styků současných republik polské a německé, vyřešení pohraničních polsko - německých sporů a také usídlením Němců daleko od dnešní německé hranice. Polští Němci jsou zcela loajálními občany státu a v jejich politické reprezentaci není dnes žádné podstatné uskupení se separatistickými sklony. Politická strana německé národnosti je dnes stejně etnickou stranou národnostní menšiny jako regionální stranou Dolního Slezska. Vedle etnických záležitostí, jako je podpora menšinové školství, řeší stejně intenzivně problémy jako je rostoucí nezaměstnanost a chudoba v průmyslových oblastech Slezska, problém dostupné lékařské péče a podobně.

Němci se dnes s většinovým obyvatelstvem dost sblíží, jsou bilingvní a dá se říci, že se považují spíše za „německé Poláky“ než za „Němce v Polsku“. Je to dáno jednak prostým soužitím s majoritou, jednak i zkušeností potlačené, či dvojí, etnicity mezi lety 1945 a 1990. Význam pro německou identifikaci s Polskem má jistě i relativní ekonomický růst země - zvláště ve srovnání s propadem východní části Německa. Dalším důvodem je i snaha Polska hrát roli určitého hegemonu středovýchodní Evropy, ke které Poláky podnítil rozpad jejich sousedů na malé státy začátkem 90. let, která je sice úspěšná jen částečně, ale přináší rostoucí prestiž státu a tedy i jeho občanů všech národností.

Propojením všech tří předchozích pohledů na německou menšinu žijící v Polsku lze získat komplexní obraz této minority. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že polský Němec je tedy tradicionalista, římský katolík se zájmem o historii svého národa a jeho jazyk. V životním stylu se příliš neodlišuje od středoevropského normálu. Jeho život ovlivňují ekonomické problémy průmyslového regionu, jehož ekonomika je v útlumu. Polský Němec se od „běžného Poláka“ odlišuje převážně jen jazykem. Větší rozdíl v kultuře života je mezi polskými Němci ve Slezsku a Poláky ve východních zemědělských částech země. Tato rozdílnost však nepřekračuje míru rozdílů běžných mezi regiony i jiných větších evropských států. Podobná shoda panuje i mezi polskými Němci a obyvateli jižního Německa. Můžeme tedy říci, že současná německá minorita v Polsku patří do podunajského kulturního okruhu, spolu s Poláky, Čechy, Rakušany, Bavyry či Slováky. Naopak styl života v severním Německu je značně odlišný a i z důvodů hospodářské krize posledních let se rozdíly stupňují.

Přílohy

V příloze je k přesnějšímu porozumění vložen doslovný opis rozhovoru s respondentem A.F.

Jak jste se dostal do Polska?

Původně jsem přijel do Polska studovat. Pocházím z Drážďan, kde jsem vystudoval pedagogiku na univerzitě. Po absolvování jsem se přihlásil do doktorandského studia. Svoji práci jsem zaměřil do oblasti srovnávací pedagogiky, zabýval jsem se otázkami vzdělávacích systémů v zemích východní Evropy, konkrétně v České republice a v Polsku. Po ukončení doktorandského studia jsem se přihlásil do postdoktorálního studijního programu a byl jsem přijat na univerzitu ve Wroclawi. Po ukončení jsem tu zůstal na Fakultě historických a pedagogických věd.

Jak dlouho už tedy žijete v Polsku?

Už téměř deset let.

Máte rodinu? Žije s Vámi v Polsku?

Ano, jsem ženatý. Moje manželka pochází z Německa, je moje spolužačka ze studií. Vzali jsme se před šesti lety, ale ona žila nějakou dobu v Drážďanech. Cestoval jsem mezi Wroclawi a Drážďany, než se manželka za mnou přestěhovala. Teď je na mateřské dovolené, máme syna Alexandra, kterému jsou tři roky.

Jak jste se po příchodu do Polska cítil? Měl jste nějaké problémy?

Nemyslím, že bych měl nějaké zvláštní problémy. Jsou proto asi dva hlavní důvody. Jeden je, že jsem tu byl legálně a druhý, že jsem se pohyboval hlavně v akademickém prostředí.

Můžete to blíže vysvětlit?

Na fakultě je víc kolegů ze zahraničí. I studenti jsou zde z různých zemí, je tu celkem početná skupina studentů z Německa. Nepůsobím tu tedy jako zjevení. Komunikujeme oficiálně anglicky, a to jak s kolegy, tak i se studenty. Polsky jsem se ale naučil, alespoň myslím, dost obstojně. Myslím, že jsem se na nové prostředí zadaptoval poměrně dobře také proto, že jsem většinu času trávil hlavně na fakultě. Byl jsem svou prací úplně pohlcený.

Vnímal jste po příchodu do Polska rozdíly mezi Němci a Poláky?

Než jsem do Polska přijel, tak jsem byl samozřejmě připraven (přemýšlel jsem o tom) na určité odlišnosti v mentalitě obou národů. Počítal jsem i s možností národnostních předsudků. Musím ale přiznat, že jsem byl pak až překvapen, že v tom nebyl žádný problém. Se svými současnými polskými kolegy i se studenty mám většinou hezký vztah.

Jak vycházíte například se svými sousedy?

S těmi máme vztahy pochopitelně mnohem formálnější než na univerzitě. Moje zkušenosti jsou i tady vesměs pozitivní. Zdá se, že nás berou naši sousedé jako "nové" Němce a necítím v tom žádnou ironii. Manželka se pravidelně stýká s několika polskými sousedkami, vzájemně si vypomáhají s dětmi. Jsou také na mateřské dovolené.

Máte v Polsku dobré přátele? Cítíte se tu doma?

Můžu říci, že jsme tu našli dobré přátele, hlavně v rámci méj profesní komunity. Stýkáme se s kolegy a jejich rodinami i ve svém volném čase, chodíme společně do divadla, příležitostně společně sportujeme. Také díky tomu tu máme pocit domova. Ten pravý domov máme ale v Německu, v Drážďanech. Tam žijí naši rodiče, sourozenci a jejich rodiny a přátelé z dětství a ze studií.

Počítáte s perspektivním návratem do Německa nebo zůstanete v Polsku?

Chceme se jednou určitě do Německa vrátit. Zatím to ale není aktuální. Moje profesní kariéra, kterou si postupně buduji má vzestupný trend, připravuji se na habilitaci a manželka by tu perspektivně mohla najít své uplatnění. Do Drážďan to není tak daleko, kontakt s oběma rodinami máme oboustranný a poměrně častý. Manželčiny rodiče jsou už v důchodu a tak k nám jezdí hlídat Alexandra. Jak jste spokojeni s bydlením, se službami, s možnostmi vyžití? Jsou zde nějaké rozdíly

oproti Německu? Tyto věci já vnímám jako srovnatelné. Jak z hlediska příležitostí, tak z hlediska kvality. Hodně nyní řešíme s manželkou například kam umístit syna, do jakého předškolního zařízení. Polské školství je na velmi dobré úrovni i v oblasti předškolního vzdělávání. Uvažujeme ale o možnosti univerzitní školky, která děti učí i základům angličtiny.

Cítil jste se vy, nebo Vaše rodina v Polsku někdy diskriminováni?

Ne, nikdy jsem se s projevem diskriminace nesetkal ani v profesním, ani v osobním životě. Přenesli jste si do Polska nějaké tradice, svátky? Ty významnější svátky slavíme společně s našimi rodinami v Německu. S manželkou jsme oba věřící, katolíci a tak významné katolické svátky v Polsku dodržujeme, chodíme také pravidelně do kostela.

Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace

DAVIES, Norman. *Polsko: dějiny národa ve středu Evropy*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003, s. 241-242.

GABAL, Ivan. A KOLEKTIV. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4.

GAWRYSZEWSKI, Andrzej. *Ludność Polski w XX wieku*. Polska akademia nauk, Warszawa 2005, s. 301.

MAJEROVÁ, Věra, MAJER, Emerich. *Kvalitativní výzkum v sociologii venkova a zemědělství - část I*. Česká zemědělská univerzita v Praze Provozně ekonomická fakulta. Praha: CREDIT, 1999. 158 stran. ISBN 80-213-0507-X.

ŘEZNÍK, Miloš. *Dějiny Polska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 73.

Internetové zdroje

DFK. *Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców Województwa Śląskiego*. [online]. Racibórz, 2013 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.dfkschlesien.pl/index.php/aboutus>

HORÁČEK, Filip. *‘Polsko našlo novou levnou pracovní sílu: Němce*. MAFRA A.S. IDNES.cz [online]. Praha, 23. 3. 2010 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/polsko-naslo-novou-levnou-pracovni-silu-nemce-fqe-/ekonomika.aspx?c=A100323_105357_ekonomika_fih

MAJEWICZ, Alfred F. *Nationalities Papers: Minority situation attitudes and developments after the return to power of „post-communists“ in Poland*. [online]. 1999 [cit. 2013-08-23]. ISSN: 00905992. Dostupné z: <http://search.proquest.com.infozdroje.czu.cz/docview/228717557/140106A943D21A90829/1?accountid=26997>

NIEMIECKIE TOWARZYSTWO KULTURALNO-SPOŁECZNE WE WROCŁAWIU. *NTKSWrocław*. [online]. Wrocław, 2013 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.ntkswroclaw.vdg.pl/pl/>

Policy Documentation Center. *Report to the Secretary General of the Council of Europe on the realisation by the Republic of Poland of the provisions of the framework convention of the Council of Europe for the protection of national minorities*. [online]. 2002 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://pdc.ceu.hu/archive/00002620/01/raport_mn_eng.pdf

Regionální vlajky. *Polská vojvodství*. [online]. 2013 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://regionalni.vlajky.org/polska_vojvodstvi/

Polsko světadíly: *Základní informace*. [online]. 2007-2012 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.hks.re/domains/hks.re/wiki/doku.php>

The Telegraph: *Němci cestují do Polska za prací*. [online]. 2007-2012 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/7498417/Germans-travel-to-Poland-for-work.html>

WERNER, Eckhard. *BBC Monitoring European – Political. Poland: Ethnic minority in ex-East Prussia wants German school*. [online]. 2002 [cit. 2013-08-23]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.infozdroje.czu.cz/docview/451947284/1401077D8B512FB6C14/1?accountid=26997>

1)
Geografický portál: Zeměpis.com. *Regionální geografie: Evropa - Polsko*. 2013. Dostupné z: <http://www.zemepis.com/images/Vlajky/pl-lgflag.jpg>

2)
Firefly Medial. *Státní vlajky světa: Evropa - Německo*. 2013. Dostupné z: <http://www.statnivlajky.cz/nemecko>

3) 6)
MAJEROVÁ, Věra, MAJER, Emerich. *Kvalitativní výzkum v sociologii venkova a zemědělství - část I*. Česká zemědělská univerzita v Praze Provozně ekonomická fakulta. Praha: CREDIT, 1999. 158 stran. ISBN 80-213-0507-X.

4) 7) 8) 9) 45) 46) 47) 48) 49) 50) 51) 52) 53) 54) 55) 56) 57) 58) 66) 67)

GABAL, Ivan. A KOLEKTIV. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4.

5)
Policy Documentation Center. *Report to the Secretary General of the Council of Europe on the realisation by the Republic of Poland of the provisions of the framework convention of the Council of Europe for the protection of national minorities*. [online]. 2002 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://pdc.ceu.hu/>

10)
The Telegraph: *Němci cestují do Polska za prací*. [online]. 2007-2012 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/7498417/Germans-travel-to-Poland-for-work.html>

11)
The Telegraph: *Němci cestují do Polska za prací*. [online]. 2007-2012 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/7498417/Germans-travel-to-Poland-for-work.html>

12)
DAVIES, Norman a Roger MOORHOUSE. *Mikrokosmos: portrét jednoho středoevropského města*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2006.

13)
DAVIES, Norman. *Polsko: dějiny národa ve středu Evropy* V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003, s. 241-242.

14)

DAVIES, Norman a MOORHOUSE, Roger. *Mikrokosmos: portrét jednoho středoevropského města*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2006.

15)

GAWRYSZEWSKI, Andrzej. *Ludność Poski w XX wieku*. Polska akademia nauk, Warszawa 2005, s. 301

16) 40) 41) 42) 43)

ŘEZNÍK, Miloš. *Dějiny Polska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2010.

17)

Rané polské dějiny například viz STRZELCYK, Jerzy. Piastovci a Polsko. *Střed Evropy okolo roku 1000*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 186-187.; Týž. Zahraničněpolitické vztahy prvních Piastovců. Tamtéž. s. 188-189.

18)

DAVIES, Norman. *Polsko: dějiny národa ve středu Evropy*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003, s. 266-274.

19)

ŘEZNÍK, Miloš. *Dějiny Polska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 73.

20)

GAWRYSZEWSKI, Andrzej. *Ludność Poski w XX wieku*. *Polska akademia nauk*, Warszawa 2005, s. 301.

21)

DAVIES, Norman. *Polsko: dějiny národa ve středu Evropy*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003, s. 241-242.

22) 23) 24) 26) 27) 44) 64) 65) 71) 72) 78) 79) 80) 81) 82) 83)

Policy Documentation Center. *Report to the Secretary General of the Council of Europe on the realisation by the Republic of Poland of the provisions of the framework convention of the Council of Europe for the protection of national minorities*. [online]. 2002 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z:

http://pdc.ceu.hu/archive/00002620/01/raport_mn_eng.pdf

25)

Policy Documentation Center. *Report to the Secretary General of the Council of Europe on the realisation by the Republic of Poland of the provisions of the framework convention of the Council of Europe for the protection of national minorities*. [online]. 2002 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z:

http://pdc.ceu.hu/archive/00002620/01/raport_mn_eng.pdf

28)

ŘEZNÍK, Miloš. *Dějiny Polska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 340.

29)

DAVIES, Norman. *Polsko: dějiny národa ve středu Evropy*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003, s. 92, 96.

30)

Goralé jsou lidé, kteří obývají česko-polsko-slovenské území

31)

DAVIES, Norman a Roger MOORHOUSE. *Mikrokosmos: portrét jednoho středoevropského města*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2006, s. 436-450; ŘEZNÍK, Miloš. *Dějiny Polska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 451.

32)

DAVIES, Norman a Roger MOORHOUSE. *Mikrokosmos: portrét jednoho středoevropského města*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2006, s. 441.; DAVIES, Norman. *Polsko: dějiny národa ve středu Evropy*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003, s. 297.

33)

DAVIES, Norman a Roger MOORHOUSE. *Mikrokosmos: portrét jednoho středoevropského města*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2006, s. 447 - 449.

34)

Výraz znamená „Ti, kteří zůstali“. DAVIES, Norman a Roger MOORHOUSE. *Mikrokosmos: portrét jednoho středoevropského města*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2006, s. 447.

35)

BIŁY, Łukasz. *Mniejszość Niemiecka w Polsce - Historia 1945 - 1989*. Portal Niemców w Polsce [online]. 2012 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.vdg.pl/pl/article/32-historia-1945-1989>

³⁶⁾
GAWRYSZEWSKI, Andrzej. *Ludność Poski w XX wieku*. Polska akademia nauk, Warszawa 2005. s. 313-314.

³⁷⁾
HORÁČEK, Filip. *‘Polsko našlo novou levnou pracovní sílu: Němce*. MAFRA A.S. IDNES.cz [online]. Praha, 23. 3. 2010 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z:
http://ekonomika.idnes.cz/polsko-naslo-novou-levnou-pracovni-silu-nemce-fqe-/ekonomika.aspx?c=A100323_105357_ekonomika_fih

³⁸⁾
ŘEZNÍK, Miloš. *Dějiny Polska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 497.

³⁹⁾
GAWRYSZEWSKI, Andrzej. *Ludność Poski w XX wieku*. Polska akademia nauk, Warszawa 2005. s. 314

⁵⁹⁾
Regionální vlajky. *Polská vojvodství*. [online]. 2013 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z:
http://regionalni.vlajky.org/polska_vojvodstvi/

⁶⁰⁾
Kraj Vysočina. *Územní členění a asociace samospráv - Polsko*. 2012. Dostupné z:
http://extranet.kr-vysocina.cz/download/odbor_informatiky/lda_v4/_cz/04_uzemi.htm

⁶¹⁾ ⁶²⁾
Przynależność narodowo - etniczna ludności - wyniki spisu ludności i mieszkań 2011. GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY. GUS - GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY: *Portal informacyjny* [online]. 29. 1. 2013 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z:
http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/Przynaloznosc_narodowo-etniczna_w_2011_NSP.pdf.

⁶³⁾
ŘEZNÍK, Miloš. *Dějiny Polska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 504.

⁶⁸⁾
NIEMIECKIE TOWARZYSTWO KULTURALNO-SPOŁECZNE WE WROCŁAWIU. *NTKSWroclaw* [online]. Wrocław, 2013 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.ntkswoclaw.vdg.pl/pl/>

⁶⁹⁾ ⁷⁰⁾
DFK. *Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców Województwa Śląskiego* [online]. Racibórz, 2013 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.dfkschlesien.pl/index.php/aboutus>

⁷³⁾
Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Mniejszości Niemieckiej w Zielonej Górze. *Schlesisches Wochenblatt*. [online]. 2002. [cit. 2013-05-22]. Dostupné z:
http://www.tskmn.pl/galeria_zdjecie.php?id=963

⁷⁴⁾
The Twenty Ten Theme. *Masurische Storchenpost*. [online]. 2002. [cit. 2013-05-22]. Dostupné z:
<http://ermlandmasuren.files.wordpress.com/2011/12/masurischestorchenpost272.jpg>

⁷⁵⁾
MAJEWICZ, Alfred F. *Nationalities Papers: Minority situation attitudes and developments after the return to power of „post-communists“ in Poland*. [online]. 1999 [cit. 2013-08-23]. ISSN: 00905992. Dostupné z:
<http://search.proquest.com.infozdroje.czu.cz/docview/228717557/140106A943D21A90829/1?accountid=26997>

⁷⁶⁾
Policy Documentation Center. *Report to the Secretary General of the Council of Europe on the realisation by the Republic of Poland of the provisions of the framework convention of the Council of Europe for the protection of national minorities*. [online]. 2002 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z:
http://pdc.ceu.hu/archive/00002620/01/raport_mn_eng.pdf

⁷⁷⁾
WERNER, Eckhard. *BBC Monitoring European - Political. Poland: Ethnic minority in ex-East Prussia wants German school*. [online]. 2002 [cit. 2013-08-23]. Dostupné z:
<http://search.proquest.com.infozdroje.czu.cz/docview/451947284/1401077D8B512FB6C14/1?accountid=26997>

From:

<https://www.hks.re/wiki/> - **Hospodářská a kulturní studia (HKS)**

Permanent link:

https://www.hks.re/wiki/nemci_v_polsku_2013

Last update: **29/05/2024 19:38**

